

Nro. 1.

**A' FELS. CSÁSZÁR, ÉS AP. KIRÁLY
KEGYELMES ENGEDELMÉBŐL.**

Indúlt Bétsből, Kedden Januarius 1-dik napján, 1811-ik
esztendőben.

* * *
Az Ó és Új Esztendőről.

Rövid világi életünknek ismét elenyészett egy sok változásokkal telyes esztendeje, 's utánna nyomba más esztendő következett, mellyért véghetetlen háladással tartozunk a' mi esztendeinket, hólnapjainkat, heteinket, napjainkat, és órainkat meg újító kegyelmes isteni Gondviselésnek.

Sok régi nemzetek különbkülönbféle idő pontjától kezdették az esztendőket számlálni. A' Zsidók, a' Móses előadásához ragaszkodván, e' világ teremtetésétől — a' Görögök az Olympiai játékoknak felállítatásától — a' Rómaiak Roma városának felépitetésétől — a' Törökök a' Hegirától, az az a' Mahomet Prófétának Meckából Me-

dianáb való futásától — a' Keresztények a' Kristus születésének napjától, mások más nevezetes napoktól. A' 16-ik és több azután következett századokbéli Filozofusok és Astronomusok a' *Kopernikus Miklós* systemáját követvén, a' mi földünknek a' nap körül való futásának elvégződésétől, és olly közönségessé is lőn ez az értelem, hogy a' tudós világban ritkan találtatik valaki, a' ki annak igazságát kétségbe hozni mérészlené.

Azok között a' számlálhatatlan égi testek között, mellyek a' roppant világban, avagy az Universumban mint meg annyi világosító pontok mozognak, és az éjtzakákat meg szépítik, igen keveset ésmérünk. Leg esméretesebbek előttünk a' nap, a' plánéták, és az üstökös tsillagok; a' több tsillagok, mellyek sokkal távolabb vannak tőlünk mint a' nap systemájában lévő égi testek, és abba a' kerületbe, vagy közbe, mellyben ezek vannak, soha sem jönnek, álló, vagy soha sem mozduló tsillagoknak (*Stellae Fixae*) neveztetnek, azon okból, mivel azok mindenkor egy helyben maradnak, 's meg nem mozdúlnak, kezdték az esztendőt számlálni, ellenben a' plánéták, avagy bujdósó tsillagok, a' magok helyeket mindenkor, és szembe tűnőképen meg változtatták.

Minekelőtte a' Földnek a' Napkörül való forgását meg magyaráznánk, szükség a' Napnak és földnek nagyságát, 's egymástól való távol létét a' tsillag vizsgáló Böltseknek principiumaikból meg határozni. — A' *Nap*, az a' felséges égi nagy test, melly nemtsak a' mi földgolyobisunknak, hanem a' több nap alkotmányában lévő plánétáknak is világosságot és meleget szolgál.

tat, a' melly nélkül semmi érzékeny és érzékeny-
ség nélkül való teremtések nem élhetnének, mi
reánk nézve, minden égi testeknél nemesebb, 's
jóltevőbb. Ennek a' roppant égi testnek diame-
terje, (igy neveztetik az a' linea, melly a' Cir-
culust avagy abrantsot két egyenlő részre osztja
fel) 19,387,135, az az, tizenkilentz milliomm, há-
rom száz nyólczvan hét ezer száz harmintz öt
Német mértföldet teszen, egy milliomm, négy száz
negyven három ezerszer nagyobb a' mi földgo-
lyóbisunknál, és ez a' két égi test közt való köz
20,560,999 $\frac{1}{2}$, az az húsz milliomm, ötszáz hat-
van ezer, kilentzszáz kilentzven kilentz és fél
Német mért földet teszen, és 610,000 mért föld
a' kereksege, következésképen egy milliomm
443000-szer nagyobb a' mi földünknel. Mellynek
meggondolása bennünket ezen felséges, és egy-
szersmind az emberi nemzetre nézve igen jóltevő
égi nagy test bennünket nagy bámulással tölt bé.

A' *Föld*, mellynek színén mi lakunk, egy
azon plánéták közzül, mellyek a' nap systemá-
jában találtatnak. Ennek formája kerek, de ez
a' kerekiség nem mathematica, hanem, mivel an-
nak színén sok hegyek és mély völgyek vannak,
csak physica. — A' földnek leg régibb lakosi, a'
kikről tudniillik a' régi Krónikák emlékezhetnek,
különbkülönbféle, 's töbnire helytelen gondolat-
tal vóltak a' Föld formájáról, még pedig nem-
csak a' köz nép, hanem még a' Filozofusok is.
Diodorus Siculus, Augustus Római Császár ural-
kodása alatt élt igen hires Görög Historikus
jegyzése szerént, a' Khaldeai Tudósok azt tar-
tották a' földről, hogy az hasonló legyen a' ha-
tár nélkül való Oceanus tengeren úszkáló hajó-

hoz, mások, hogy négy szegeletű legyen, ismét mások, hogy annak formája a' pyramishoz, az az, a' négy szegü hegyes alkotmányhoz nagyon hasonlít, *Leucippus* harangal, *Democritus* tállal hasonlították össze a' föld formáját. — Leg elsőben is *Thales*, *Anaximander*, *Parmenides*, *Pythagoras*, és más Görög Filozofusok közönségesen azt tanították, hogy a' föld formája kerekded legyen. Ebben az értelemben vannak a' későbbi századokban élt Filozofusok is, nevezetesen *Newton* és *Huygheus* az Angliai Tudósok között, *Cassini*, *Laland*, *Condamine*, 's különösen *Maupertius* a' Frantziák között, a' kik több ízben tett tapasztolásaikból, olly következtetést húztak ki, hogy noha, sok hegyek, völgyek légyenek is a' föld kerektségén, mindazáltal a' föld több részével ezek össze hasonlítottván, számba sem vétetődhetnek, és hogy azokat ollyba lehet tartani, mint valamelly faból való golyóbisban néhány szálkátskákat.

Mivel a' mi Földünk golyóbisának nagyobb részét a' tengerek, tavak, 's folyóvizek lepik bé, lehetetlen annak nagyságát mathematice, az az, minden kifogás nélkül meghatározni. Azok a' Filozofusok, a' kik e' tárgyról tökéletesen meg akartak győztetni, sokféle próbákat tettek, de fel tett tzeljokat soha el nem érhatték; hanem sok iparkodásaik után tsak ugyan elérték azt, hogy a' föld diameterjét meghatározhatták, 's azt 1719 geometricus vagy Német mértföldre tették, 's annál fogva annak nagyságát is néminemüképen meg ki tanúlták.

A' többit a' jövő posta napon.

Eő Csász. és Kir. Felsége méltóztatott *Schmidt Ferentz* pensionatus Kapitányt, 39 esztendőig való igaz és tántorithatatlan hivségére, és megkülönböztetett hadi szolgálatjára való tekintetből, mind két nemen lévő gyermekivel együtt Austriai Nemesi rangra, *Eisenau* praedicatummal emelni, és az ez eránt kiadatott Csász. petsétes levelet minden tsaksa fizetés nélkül kezébe szolgáltatni.

A' Felséges Austriai Házhoz tartozó Gallicziabéli Evangelikus Predikátoroknak eddig való fizetések, a' jelenvaló nagy drágaságban, magoknak, 's házok népének tartására elégtelen lévén, azon Gallicziai Evang. Gyülekezeteknek igen munkás Superintendense Tiszt. *Bredetzky* Úr egy igen alázatos instántziát adott bé Fels. Urunknak, mellyben azon Gallicziai Evang. Prédikátoroknak szomorú sorsokat Eő Felsége eleibe terjesztvén, azon esedezett, hogy erántok könyörületességgel lenni, és eddig való 300 forintokból álló esztendei fizetéseket 200 forintokkal meg szaporítani kegyelmessen méltóztasson. Reményleni lehet, hogy a' mi legkegyelmesebb Fejedelmünk Eő Felsége az ő alázatos kérését tellyesíteni fogja. — A' Cseh Országi Evang. Superintendensnek eddig 200 forint vólt esztendei fizetése, mellynek fele ekkorig a' Fels. Aerariumból, a' másik fele a' Cseh Országi Evang. Gyülekezetektől fizetődött. De mivel ezek a' Gyülekezetek az egész Austriai Monárkiában leg szegényebbek, 's e' mellett az utolsó Frantzia háborúban tsak nem egészen végső szűkségre jutottak,

nem régiben azt méltóztatott Fels. Urunk kegyelmessen végezni, hogy ennekutánna azon Cseh Országi Protestans Gyülekezeteknek Prédikatorai egyedül a' Fels. Aerariumból fizetődjenek, és az oda való Superintendenseknek fizetések, esztendőnként 300 forintokkal öregbitessék.

Magyar Ország.

A' Felséges uralkodó Austriai Házhoz való hiveségéről, és buzgó hazafiuságáról közönségesen esméretes nagy hazánkfia, méltóságos *Puchoi Marczibany István*, Csász. Királyi titkos Tanátsos Úr Eő Excellentiája, több esztendőkig tartó betegeskedése után, hasznos életének 59-ik esztendejében, a' múlt December 21-ik napján Budán meghalálozott.

Ó Aradon Decemb. 11-ik napján. Az itten számos esztendőktől fogva gyászos pusztulásban volt Sz. Florianus kapornáját, mellyet annakelőtte sok közelebb és távolabb lévő helységek béli buzgó Keresztények, áhetatosság végett gyakorta meglátogattak, Tekintetes Nagy Palugyai és Thurótz Divéki *Plathy Gáspár* Úr az Új Bécsi Kerületnek volt, most pedig az Aradi Kir. Cameralis Uradalmaknak Praefectusa, ide lett jövedele után, tsupan keresztény ahétatosságától indítatvan, tulajdon költségénn előbbi virágzó állapotjába vissza helyheztetni és az isteni tiszteletre alkalmatossá tenni kívánván, nagy méltóságú *Köszeghy László* Csanádi Püspök Cs. Kir. titkos Tanátsos Úr Eő Excellentiájától arra engedelmet kért és nyert is; e' mellett, hogy az ő keresztény buzgosága közönsegessé tétetődjön, egy ditsirő petsetes levelet is küldött hozzája, és

azt is meg engedni méltóztatott Püspök Eő Excel-
lentiája hogy azon újonnan épült Kápolnának bel-
ső falaira felfüggesztessen. — Ebben a' Kápolná-
ban Advent első napján, a' helybéli Parochus az
oda való buzgó nép jelenlétében szent misét tar-
tott, 's ezután is tartani fog, a' melly jótétemé-
nyért a' nevezett Préfectus Urnak, mint azon
Kápolna helyre állitojának, 's egyszersmind Püs-
pök Eő Excellentiájának is sok háladással tar-
tozik az oda való gyülekezet.

Komáromból Decemb. 12-ik napján. Nállunk,
a' múlt Novemb. 26-ik napjára viradóra, 3 és 4
óra közt egy rettenetes dolog történt, tudniillik,
amaz ő szép virtusairól, és igen kellemetes maga
alkalmaztatásáról esméretes Magyar Dámát N. N.
a' maga szobaléánya, egy valami 17 esztendős
hajadon, egy nagy konyha késsel, épen mély
álomban lévén megtámadta, a' két kezén, mel-
lyeket a' feje, 's élete védelmezésére eleibe hányt,
17 vágást ejtett, a' bal lábán két nagy szúrást,
a' mellyek közzül ugyan egy sem halálos, mind-
azáltal a' szegény Patiensnek leirhatatlan fájdal-
makat okoznak. A' gonosztévő személy a' Tör-
vényszék előtt meg vallotta, hogy ő tselekedte
légyen ezt a' hallatlan gonoszságot, és várja a'
méltó büntetést, melly bizonyjal példás fog lenni.

Sopronból Decemb. 18-ik napján. Felséges Asz-
szonyunk, Ludovika Császárné Eő Felsége szü-
letésének emlékezetes napját tegnap előtt az ide
való Katholika és Evangélika Gyülekezetek szép
keresztény költsönös szeretettel meg inneplették.
Dél előtt kilentz órakor az ide való Magistratus,
az itt kvártélyban lévő szép vasas regementnek
egy osztályával, és a' forma ruhas polgári ka-

tonasággal, és számos mind a' két valláson lévő polgárokkal együtt a' Catholicum templomba, 's onnan az Evangelikusok templomába menvén, Felséges aszszonyunk betses életéért, 's állandó egészségeért áhetatossan esedeztek. Tiszt. *Gamauf Gottlieb* Úr, az ide való Evang. Gyülekezetnek első Prédikatora és Szeniora, *Sirách Könyve* 26-ik részének, 1 — 4 verseiből, igen gyökeres predikatiót mondott ezen alkalmatossággal.

Frantzia Birodalom.

A' nem régiben meghalálozott Frantzia Sénátornak Gróf *Treilhardnak* holt teste, Napoleon Császár engedelmével a' Frantzia Pantheonba tétetődött le. Ez a' Gróf *Treilhard* a' néhai Frantzia Directorok közzül egy vólt, és a' Napoleon Conzulsága és Császársága alatt sok hasznos szolgálatot tett Hazájának.

A' Párisi Zsurnalok szerént, Spanyol Országban minden nemzeti jószágok elfognak adattatni, mellyeknek árra 83 millió piasterre betsületik. — A' Hollandiai tartományokban talaltott orvosi szereket, addig, mig meg nem mutatattik, hogy azokért az 50 pro Cent adó le fizettetett, Frantzia Országba bé vinni szabad nem leszen.

Párisi Orvos Doktor *Gay*, a' ki a' maga Érvágásról kiadott tudós munkája által nagyon elhiresedett, *Gastelier* Párisi Orvos Doktorral írottollal való háborúba esett, és hogy a' maga értelmének igasságát megmutathassa, azt kívánnyá az országgló széktől, hogy mind neki, mind az ő vetélkedő társának egyegy 500 betegből álló ispotály adattasson, mellyekben egyik az érvá.

gas methodusa, a' másik pedig a' maga értelmé szerint orvosolja betegeit. — Orvos Doktor *Gay* vomitivumokkal, az az, hányó szerekkel szokta a' maga betegeit orvosolni, és a' mint a' Párisi tudósítások tartják, szerentsés is a' maga orvosi Praxisában. — A' kormányszék azt végzette ennek az utolsóbnak sürgetésére, hogy az esztendő eltelésével mind a' kettő adja fel megholt *Patienseinek* számát, és a' ki kevesebb beteget küldött a' más világra, a' fog győzedelmeskedni.

A' Párisi Monitörnek 15-ik Decemberi darabjában, a' többi közt az a' Csász. végzés közöltetik a' Publicummal, hogy Napoleon Császár a' Frantzia Birodalombéli Fő Cancellariust, *Cambaceres* Pármai Hertzeget a' Hollandiai tartományoknak Fő Kormányozójává tette. — A' megtartó Tanátsnak 10-ik Decemberi gyűlésében következő Cs. Kir. végzés olvastatott fel.

Tanátsosok! Megparantsoltam az én külső dolgokra ügyelő ministeremnek, hogy ismértesse meg veletek azokat a' környülállásokat, a' mellyek engemet Hollondiának Frantzia Országgal való öszve kaptoltatására birtanak. A' Britanniai Kormányzéknek 1806 és 1807-ik esztendőben hozott végzései Európának nemzeti törvényeit egészen öszve tépték. — Most más formán folynak e' világ dolgai. Mivel reám nézve új garantirozások, az az, jól állások vóltak szükségesek, leg jobb garantirozoknak lenni tartottam a' Schelde, a' Maas, a' Rénus, az Ems, a' Weser és az Elbe folyovizeknek öszve kaptoltatásokat, és az ezeken való hajókazást a' Bálticum tengerig. Egy olly canalis tsinalására va-

ló planumot készítettem, mellynek őt esztendő elforgása alatt tökéletességre kell menni, a' melly által tudniillik a' Seyne folyovize a' Balthicum tengerrel öszve fog kaptsoltatni.

Azok az uralkodó Fejedelmek, a' kik ezen planumnak eszközlése által meg károsittatnának, kipótolást fognak venni. — Minekelőtte én ezen végzést hoztam vólna, szándékomat Angliával közlöttem, melly jól tudta azt, hogy Hollandia mástól való nem függésének fenn tartására ez az egyetlen egy eszköz légyen, hogy azon végzéseit, mellyeket 1806 és 1807-ik esztendőőkben hozott, vissza vegye, 's annál fogva békességesebb indulattal viseltessék más Európai nemzetek eránt. De a' maga hasznára nézve is siket vólt ez a' Hatalmasság, és Európa sokszori panaszára tellyességgel nem ügyelt. Az a' reménység táplált engemet, hogy Frantzia és Anglia Országok közt a' hadi foglyoknak feltseréltetése tökéletességre fog menni, és a' Párisban 's Londonban tartózkodó Commissáriusoknak eszközlések által közelebb fog e' két nemzet egymáshoz jutni. De nagyon meg tsalatkoztam reménységemben, és ezen békességre tzélzó alkudozásban észre vettem, hogy az Angliai Kórmányszék nem egyenes szivvel nyúlt a' dologhoz. — A' Wallisi Respublikának Frantzia Országgal való öszve kaptsoltatása azon költséges munkának, mellyet én 10 esztendőtől fogva az Alpes hegyekenn tettem, természetes következése, és előre ellátam, hogy Frantzia és Olasz Ország hasznára nézve szükség leszen ezt mivelni. — Mig az Angliával való háború tart, addig le nem teheti a' Frantzia Nemzet a' fegyvert. — Az én finán.

tziaim legáldottabb állapotban vannak. Minden kivántató költségeket, a' Nemzet megterhelte-
se nélkül ki szolgáltatathatok s.a.t.—*Költ a' Tiuleriei
palotában, Decemb. 10-ik napján, 1810-ik eszten-
dőben. — Napoleon.*

Nagy Britannia.

A' Frantzia Birodalomhoz tartozott, de nem régiben az Anglusoktól elfoglaltatott Gvadaloupei szigetben, a' mint a' Frantzia Zsurnalisták írják, igen példa nélkül való kegyetlenséggel bánnak a' lakosokkal a' Brittusok, úgy annyira, hogy a' legkevesebb gyanuságra is őket vagy tömlöczökre hánnyák, vagy más vad szigetekbe küldik. —

A' Felséges Angliai Király betegségéről minden nap ki adatni szokott bülletinek hol kelleme-
tes, hol kedvetlen tudósításokat közlenek a' Lon-
doni Publikummal. — Az orvosi tapasztalások
szerént, az idős emberekre nézve, mindenkor ve-
szedelmes szokott lenni a' hideglelés, melly ezen
Fejedelem nyavalyájában is hol nagyobb, hol
kisebb mértékben van; mindazáltal még is jó
remenységet nyújtnak a' Kir. udvari orvos Dok-
torok az Eő Felsége életben való megmaradásá-
ról, a' ki a' múlt Oct. 25-ik napján 72-ik eszten-
dejét már felül haladta. A' Parlamentum minapi
végzése szerént Decemb. 13-ik napjára halasztó-
dott az Angliai Regensnek ki neveztetése. A' Par-
lamentumnak azon gyűllésében, mellyben ez a'
végzés hozatódott, maga a' Wallisi Herczeg sok
fontos okokkal sürgette, az Országnek jelenvaló
szoros környűlállásai közt a' Regensnek ki ne-
veztetését. Ha a' múlt December 13-dik napjáig
a' Király a' Státus dolgainak folytatására alkal-

matos nem leszen, nehezen fog az Antiministerialis rész arra állani, hogy a' Regensnek választatása további időre halasztódjék, és a' mint a' Londoni tudósítások tartják, addig a' ministerium részén lévők közül is sokan a' ministerekkel ellenkező reszre fognak által menni.

Néhány Londoni közönséges újság levelek a' Királynak mostani, és 1788-ik esztendőben volt betegségéről következőképen okoskodnak. A' múlt 1788-ik esztendőnek November holnapjában *III. György* Király egy igen szerentsétlen betegségbe esett, melly a' maganos személyekben ugyan gyakran meg esik, de a' királyi székekben sok száz esztendőktől fogva nem láttatott, Angliában pedig soha sem tapasztaltatott. — A' Monarkának elméje megháborodván kevésbe múlt, hogy a' Státus alkotmánya, mellynek forgokereke az Angliai Constitutió szerént a' Király, egészen fel nem bomlott, 's öszve nem dült. A' leghiresebb Törvénytúdok is megháborodtak, nem mérészelvén arról való itilettételeket kinyilatkoztatni, a' ministereknek foglalatosságok félbe szakadt, a' Parlamentum tagjai egyesek nem voltak, a' nép bóduláshoz hasonló állapotban volt. — Sok napokig ki nem nyilatkoztatott a' Király nyavalyájának természete. — A' Windsori Királyi palotából naponként kiadatott büulletinok mindenkor csak hideglelésről szóllottak. Az újság irók sem tudhattak azt meg vóltaképpen, még sem mérészelték kételkedeseiket közönségesekké tenni, mind addig, mig végtére maga a' Parlamentum nevezte volna azt meg. Kevésbe múlt, hogy a' Monárka állapotjáról kétségbe nem esett a' nép, min-

den szempillantatban várták halálát, 's avval együtt a' Státusnak szomorú állapotját. “

„Ezen közönséges nyughatatlanságnak közepette, 1788-ik esztendőben, November 20-ik napján öszve gyűlt a' Parlamentum, mivel addig mindenkor halasztotta azt a' Király. A' következett December hólnapban sok lárma esett a' Parlamentum gyűllésében; végtere egy Bill, az az, végzés adatott ki, melly szerént a' Királyi Udvarnak kórmánya, és a' Király személyére való gondviselés a' Királynéra, az Ország kórmánya pedig a' Wallisi Herczegre vólt bizva. A' Kir. udvari Kápolnában, a' Londoni Püspök kezéből a' nevezett Hertzeg, a' bé vett szokás szerént, az úri szent vatsarát is által vette, 's annál fogva alkalmatosnak lenni hirdettetett azon felséges hivatalra. Ezen szent tzeremónián a' regens Hertzeg testvérei is, úgymint, a' Yorki és Kumberlandi Herczegek is jelenvóltak, sőt emlékeztető pénzek is verettettek, mellyeknek egyik oldalára a' Wallisi Hertzeg képe, a' másokra az ő tzimere vóltak metzelve illy felúlríással: *His Royal Highness George Augustus Frederik, Prince Regent 1789*: Ez által minden nyughatatlanságnak, és a' Britanniai Tanátsban uralkodott három hólnapi egymással való vetélkedéseknek vége lónn, és tsák néhány apró formálítások maradtak még hátra. “

„De abban a' szempillantatban, melyben a' Wallisi Hertzeg a' kórmányt kezére akarta vólna venni, meg egessegedett a' Király, melly fontos történetről mingyárt akkor a' Felső Parlamentumban az Ország Fő Cancelláriusa, az Alsó Parla-

mentumban pedig a' Szószólló jelentést tettek, azután Mártzius 10-ik napján 1789-ik esztendőben, a' Parlamentum üléseit a' Királyi Komissariusok felnyitották, mellyekben a' Király, mind a' két Háznak maga felséges személyéhez mutatott szives hajlandóságokat és hivségeket megköszönte, 's azután szerentséltető audientziára mentek a' két Parlamentumnak kiválasztott tagjai a' Királyhoz, és Királynéhoz.

Svédzia Ország.

A' Svédziai Pomerániában lakó Zsidóság sok szabadságot és jussokat nyert a' most uralkodó Királyi Felségtől. Illyen jussok azok, mellyek szerént ők, azon tartományban minden némű fabrikákat, és manufacturákat szabadon felállithatnak, a' gyapjakkal szabadon kereskedhetnek, a' városokban és faluhelységeken magoknak fekvő jószágokat szerezhethetnek és árendába vehetnek, a' Svédziai Országi vassal kereskedhetnek, kézi mesterségeket gyakorolhatnak, ha szintén tzehekbe nem állanak is. — Ellenben az is meghatározott: 1) Hogy minden Zsidók, a' kik a' Svédziai Pomerániában letelepednek, tartoznak bizonyos bizonyoságtétellel azt meg mutatni, hogy ők 2000 tallerből álló minden adosság nélkül való tőke pénzel birnak. — 2) hogy a' Zsidok, a' több keresztény lakosokkal egyetemben, a' Státus mindenféle terhének viselésére mindenkor készek legyenek.